UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Nonu[m] de speciebus supstitionu[m] [e]t de grauitate peccati huius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Visual Library

Nam tp̄e eoꝝ hec fuerūt. Vn̄ Lu-
cas imagines v̄ginis Marie ꝛ filii eiꝰ
ſculpſiſſe legit̄. Et apl̄oꝝ tempoꝛe ſan
ctus Seruatius imaginē Chꝛiſti cru
cifixi ſecū detuliſſe reꝑitur in ſua hy-
ſtoꝛia. Tertio a ꝯtinuato ritu eccleſie
que approbationē imaginū in conci-
lio Rhomano fere mille epiſcopoꝝ
D congregato diffiniuit. Sed cur in-
uente ſunt: Reſpōdet̄ ſm Tho. in ter
tio diſ. ix. triplici de cauſa ſm tres ꝑ-
tes imaginis āīme. Ex parte memo
rie. ad frequentē recoꝛdationē ſalutis
noſtre ꝛ inſtrumentoꝝ ſalutꝭ. Ex par-
te intellectus. ad informationē rudiū
qui litteras ignoꝛant qui docent̄ ima
ginibus loco litterarum. Ex parte vo
luntatis. ad maioꝛē excitationē deuo
tionis. Plus enim mouēt viſa ꝙ̄ au-
dita. Et ſic inſtitute ſunt ꝓpter memo
rie labilitatē. intellectus ruditatem. ꝛ
affectus tarditatem. Item notandū
ꝙ ſm doctoꝛes cōmunit̄ diſ. ix. tertij.
adoꝛatur deus in quibuſdam ſignis
latria. puta euchariſtia. imagine cru-
cifixi. imagine crucis. ꝛ in ſcp̄tura ſa-
cra potiſſime in euāgelio poſſꝫ a pru-
dente adoꝛari. veneramur etiam ſan-
ctos in quibuſdam dulia. vt in imagi
nibus ſanctoꝝ aliorum eccleſiis alta
E ribus reliquijs ꝛ ſimilibꝰ. Quo ad
ſecundū. Cur venerande ſint reliquie
ſanctoꝛū: Reſpondetur ſm Damaſ.
in hyſtoꝛia Barlaam. vbi recitatur de
proceſſione ſanctoꝝ patrū poꝛtantiū
reliquias. ꝙ q̄druplici de cauſa. Pri-
mo vt ex veneratione eoꝛum auxiliū
ſentiamus. Secundo vt exempla eo-
rum quoꝛū ſunt hic imitemur. Ter-
tio vt requiem patrie vbi anime eoꝝ
ſunt ſperemꝰ. Quarto vt nos in pul-
F uerē redigēdos memoꝛemur. Quo
ad tertiū ſm Tho. vbi ſupꝛa. Ad oriē
tem adoꝛamus et altaria conſtruunt̄
quintuplici de cauſa. Primo in ſignū
ꝙ a Chꝛiſto eſt noſtra illumiatio qui
eſt lux mundi. ſicut ſol eſt ab oꝛien-
te. Scd̄o quia oꝛis eſt nobilioꝛ pars
oꝛbis. in ſignum nos ibi vertimus ꝙ
credamus omnia nobis a deo confer
ri ꝛ nobilioꝛa vt gratuita immediate.
Tertio ſicut motus incipit ab oꝛiente
per angelum. ita omnis noſtra actio
a deo. Quarto quia paradiſus eſt ibi
a quo cecidimꝰ ideo memoꝛemur vt
in celi paradiſum intremus. Quinto
q̄ꝛ ab oꝛiēte ad iudicium veniet xp̄s.

Capitulum. ix.

O Ctauo prohibet̄ hic omnis ſu A
perſtitio. diuinatio ꝛ ſimilia.
in quibꝰ illud quod a ſolo deo
vel a ſanctis expectare debemꝰ a crea
turis illicite requirimus. Non inquit
adoꝛabis ea neqꝫ coles. Circa hāc ma
teriam videndum. Primo de ſpecie-
bus ſupſtitionum. Secundo de gra-
uitate huius peccati. Tertio de reme-
dijs licitꝭ ꝛ illicitis. Quo ad primū B
ſm Iſido. viij. etymo. ꝛ ſm Tho. ſe-
cūda. ij. q. lxxxxij. Et certe ſunt capita
les quatuoꝛdecim ſpecies. Prima eſt
phitonū hominū. videlicet in quibuſ
demon loquit̄. Ad quam reducivnt̄
tur putātes ſe localiter ad herodianā
traduci. Item quedā mulieres in q̄t-
tuoꝛ tēpoꝛibꝰ extaſim ꝑ demonē pa-
tiētes. Scd̄a ē ſomnia habentiū ꝛ de-
ceptoꝛie ibi iudicantiū. Tertia mathe
maticoꝝ. qui ſm natiuitates hoim et
ſm influxꝰ celeſtiū iudicāt diffinitiue
de volūtarijs hūanis. nā mathemati-
ci iudicāt ſm ꝯſtellatōes. Quarta ſoꝛ
tilegioꝝ. Quita arioloꝝ. i. in aris ido
loꝝ rn̄ſa dantes. Silr̄ geomātici i ter-
reſtribꝰ iudicātes vt i iſpectōe vnguis
calibis politi. ſpatula. manu. ꝛ in ſi-
milibus futura vel ſecreta predicētes
Sexta auguria practicantiū auditu
ſcilicet in cantu ꝛ volatu ꝛ motu aui-
um iudicantiū. Septima carminatoꝝ

per verba ⁊ exorciſtarum demones ⁊
illicite ſerpentes adiurantes. Octaua
fit per remedia ſupſtitioſa alia ꝑ ſani-
tatib⁹ vel alijs exercēdis. vt in ligatu-
ris. verbis inordinatis vel inuſitatis
characterib⁹ ⁊ hmōi. Nona aruſpi-
cū. i. horaꝝ ⁊ dierū vani inſpectatores
Decima necromanticorū . i. mortuos
ſuſcitantiū. vt. j. Reg. xxviij. ⁊ hodie
ex dubio fidei morituros ad redeun-
dū inuitantiū. Vndecima trāſformā-
tiū ſe vel alia in ſilitudines aialiuʒ. vt
in lupos ⁊ beſtias alias. Duodecima.
fortunā inculpantiū aut euforuniū.
Tredecima. artē illicitā addiſcentiū.
vt diuinationes. artē notoriā. ⁊ ſi que
ſunt ſiles. Quartadecima maleficoꝝ
qui nitunt immutare corpa a ſanitate
certa. gñationē impedire. aim in amo
rem vel odium ɔcitare. ⁊ his ſimilia.

C Quo ad ſcōm de grauitate hui⁹ pci
notādū hoc ṗmo ꝓhibitum ē in ſacra
ſcriptura multiplici pena. etiā ſub pe
na mortis aie ⁊ corpis. Vñ Leuit. xx.
Aia q̄ declinauerit ad magos ⁊ ad ari
olos ⁊ fornicata fuerit in eis. ponā fa-
ciem meā ɔtra eā. ⁊ interficiā eā de me
dio ppli mei. Iteʒ ibidē. xx. Vir ſiue
mulier in quib⁹ phitonicus vl diuin⁹
ſpūs fuerit moriat. lapidib⁹ obruent
eos. ſanguis eoꝝ ſit ſup eos. Vñ ꝓpt
hoc pctm̄ Ochozias infirmus mortu
us eſt. iiij. Reg. j. Et Saul. j. Para-
lipo. x. Item ſm canones. Si diuina
toꝝ ⁊ maleficoꝝ pctm̄ occultū ſit im-
ponitur penitētia q̄draginta dierum
extra. e. c. p̊. Si notorium eucharistia
denegat. de cōſe. diſ. ij. ꝑ dilectiōe. Si
ſit clericus deponēdus ē. ⁊ in mona-
ſterio detrudēdus. Si laicus excōmu
nicādus. xxvj. q. v. nō oꝫ. Tales etiaʒ
infames ſunt. ⁊ qui ad eos cōcurrūt.
vñ nec ad accuſationē debent admit-
ti. ij. q. viij. quiſquis nec. Itē tales ſm
leges debent plecti pena capitis. Et ſi
accedant ad domū alterius. debet cre
mari ⁊ bona eorum oia debent publi
cari. C. de malefic. l. nemo. l. culpa. l.
nulla. Contra omnes diuinatores et
maleficos iura ciuilia ſeuiſſima ſunt.
Vnde libro. ix. C. Rubrica de male.
⁊ mathe. ⁊ ceteris ſilib⁹. vt dicit Azo.
in ſumma. diuinantes circa ſomnia.
vel in garritu auium. ⁊ in ſimilibus.
talibus non permittitur ad limen al-
terius accedere. alioquin concreman
tur. nec aliquis debet eos ſuſcipe vel
conſulere. alioquin deportatur in in-
ſulam. ⁊ oīa bona publicant. Qui
aūt arte magica vite innocentum in-
ſidiantur animos mulierum ad libi-
dinem flectūnt. ⁊ hi beſtijs obijciun-
tur. vt. l. militi. Item nemini permit-
titur diuinare. alioquin ſupplicio ca-
pitis feret gladio vltore proſtratus. vt
in ſupradictis legibus patet. Iteʒ be-
atus Auguſtinus dicit. ⁊ habet. xxvj.
. q. vij. non obſeruabitis. Vbi enume
ratis multis ſuperſtitionibus ſic con
cludit. Qui has ⁊ quaſcunqꝫ diuinati
ones. aut fata. aut auguria obſeruat.
aut attendit. aut conſentit obſeruan-
tibus. aut talib⁹ credit. aut ad domuʒ
eorum vadit. aut in ſuam domum in
troducit. aut interrogat. Sciat ſe fidē
chriſtianam ⁊ baptiſmū preuaricaſſe.
⁊ paganum ⁊ apoſtatam ⁊ dei inimi-
cum. iram dei grauiter ineternum in
currere. niſi eccleſiaſtica penitentia e-
mendatus deo reconcilietur. Sed D
dubitatur an ſemper ſit peccatū mor
tale talibus eſſe implicatum. Reſpon
detur ſm quoſdam. ꝙ actum diuina-
tionis ⁊ huiuſmodi poteſt quis tripli
citer exercere. Primo ſic ꝙ credat ꝑ
illum actum realiter aſſequi quod in
tendit. puta alicuius amorē vel furti
reuelatiōeʒ. vl futuri euētus ꝑcogni-
tionē de ɔtingētib⁹. Certū ē ꝙ q̄ talia
credit ɔſeq̄ poſſe ꝑ actū illū oportet ꝙ

credat in illo actu aliquid exiſtere di-
uini numinis.q̄ a deo ſolo expectare
debem⁹.aut q̄ ſoli deo ꝯueniūt. vt im
mutare volūtatē.aut ꝯtingētia futura
certitudinaliter ꝓdicere.Et tūc talis fi
dem abnegat.vt in autoritate Aug⁹.
immediate tactū ē. Et ſic de grauiſſimiſ
pctis mortalib⁹ vnū eſt. qꝛ fidē tollit
debitā.Scdo mō ſic fieri pōt.ꝙ licet
aliqs nō credat ꝑ actū illū realiter aſ-
ſequi qd̄ intēdit.tamē vult curioſe ex-
periri vtrū aliquid efficacie ſit in tali
actu vel nō.Et hoc iterū eſt peccatum
mortale minus ꝑmo.Ratio ē.qꝛ taliſ
eſt dubius ꝛ fluctuans in fide poſtq̄
ꝯtra veritatē ꝛ firmitatem fidei ꝓponit
experiri taliā que ſcit vel ſcire deberet
per fidē catholicā eſſe reprobata.Ter
tio mō ſi ex ſola leuitate vel ſimplici-
tate h̄ exerceat.nihil tn̄ in hoc credēs
eſſe virtutis ꝛ efficacie.nec etiā experi
ri intēdit an in hoc aliqua efficacia ex
iſtat ſed ſolum leuitate ꝛ ſimplicitate
hoc facit.Et hoc videtur quibuſdam
eē veniale pctm̄.maxime apud laicos
ꝛ idiotas.Sed q̄tū ad clericos q̄ te-
nent̄ hoc ſcire iure ꝓhibitū.ſp eſt mor
tale pctm̄.Quia excōicandi ſunt ſm
iura.excōmunicatio aūt a iure ſolum
pro mortali infligit̄. Quo ad tertiū
dubitat̄ que ſunt remedia licita homi
pro adeptiōe bonorum quorūcūq̄ ꝛ pro
euitandis malis quibuſcunq̄.Rn̄det̄
quinq̄.Primo faciat hō id qd̄ pōt ex
propria induſtria.ex ꝓpria potentia ꝛ
viriū ſuarū exercitatiōe.Qd̄ apl's.ij.
Corin̄.ix.iubet dicens.Abundetis in
omne opus bonū.Scdo hō recurſū
habeat pro cōſilio ad alios hoies qui
ſunt in hoc prudētiores.ꝛ ſup hoc im
ploret auxiliū potētioris.vt cū perito
in arte medicādi ſi eſt infirmitas natu
ralis.Jō Ecci.xxxviij.Honora medi
cū ꝓpt̄ neceſſitatē.etem̄ eū creauit al-
tiſſim⁹ ꝛc̄.ꝗ deo em̄ ē ois medela.Ter
tio ſe cōmendet ꝓcibus iuſtorum huius
vie.Vn̄ Ecci.xxxvij.Cū viro ſancto
aſſiduus eſto quēcūq̄ agnoueris ob-
ſeruantē timorē dei.cuius anima eſt
ſm aīā tuā.Quarto deuote inuocet
ſanctos patrie.De quo Job.v.dicit̄.
Voca ſi ē qui tibi rn̄deat.ꝛ ad aliquē
ſanctorum ꝯuertere.Quinto vt ad deū
immediate ꝓ adiutorio recurrat hūi-
liter.Sicut in veteri teſtamēto ſancta
virgo Sara fecit.Thobie.iij.que ait.
Hoc pro certo hꝫ ois q̄ colit te.qꝛ vi-
ta eius ſi in ꝓbatiōe fuerit coronabit̄.
ſi aūt in tribulatiōe fuerit liberabitur.
ꝛ ſi in correptiōe fuerit ad miſcdiam
tuā ꝑuenire licebit.Et Joſaphat rex
iuda in tribulatiōe inimicorum exn̄s.ij.
Paralipo.xx.ait.Cū ignorem⁹ quid
agere debeam⁹ hoc ſolū habemus re-
ſidui vt oculos noſtros dirigamus ad
te.Et ſi intentū nō adipiſcit̄ qs ꝑ pri-
mā viā.addat ſecūdā.ꝛ ſic ſi oꝫ tertiā
vſq̄ ad vltimā.Qꝛ ſi ꝑſeuerauerit ꝛ ſi
ad ſalutē eſt.vtiq̄ exaudiet̄.aut in ꝓ-
pria petiti forma.aut in equalenti.Ex-
empli grā.Si vis carere vicio aut occa
ſione eius.aut hr̄e v̄tutes.deuotionē
ꝛ hmōi ſpūalia bona.Silr̄ hr̄e tpalia
vel carere malis hui⁹ vite aliquibus.
Prio ꝑmū arripe.Scdo adde ſecun-
dū.ꝛ ſic ꝯſ̄ter.Sed alia remedia q̄re-
re ſupſtitioſa.illicitū eſt.Sūt aūt tria
quib⁹ non ꝓhibemur vti in remediū.
Primo herbis.lapidibus ꝛ ſimilib⁹.
que naturalē hn̄t virtutē.de qua ratio
ſm naturales ꝛ medicos reddi poteſt
Vnde beatus Hiero.dicit.ꝛ ponitur
.xxvj.q.vij.Demoniū ſuſtinenti licet
petras ꝛ herbas habere ſine incanta-
tione.Item verbis ſacris que alicui⁹
autoritatis ſunt.ꝛ alijs ſacris rebus.
Vn̄ ſi aliquis colligat herbā medici-
nalē cū ſymbolo diuino vel oratione
dominica.vl'ſcribat in charta ſimbo
lum vel dominicā orationē.ꝛ ponat

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſuper aliquem infirmū. vt ſic in iſtis
tm̄ de⁹ creator oim̄ honoret nō repro
bat dūmodo nulla alia ſuperſtitio ad
miſceat. vt habet ex cōcilio Martini
pape.xxvj.q.v.nō liceat. Tertio ieie
iunijs.orōibus. elemoſynis. ⁊ alijs
op ib⁹ q̄ ſunt de genere bonoꝝ q̄ certū
F eſt placere deo. Sꝫ dubitat vtrū ma
leficia efficaciā habeāt. Rn̄det ex qn
qꝫ. Primo ex parua cōfidētia quam
homines habēt in deum. iō permittit
eos a demonibus impediri. ſcḋm illud
ps. Qm̄ in me ſperauit liberabo euꝫ.
ſcꝫ iuſtū. Et ꝑ argumentum a ꝯtrario
ſenſu. q̄ nō ſperāt in deū demonis po
teſtati relinquūt. Scḋo ex errore qui
in hoībus eſt. cuius pena frequenter
eſt effectus maleficij. ſcḋm illud Rom.
.j. Cū cognouiſſent deū nō ſicut deuꝫ
glorificauerūt ⁊c. ⁊ obſcuratū eſt inſi
piens cor eoꝝ. Tertio vt fides probet
bonoꝝ. ſcḋm Aug⁹. qḋ probat per illḋ
Deutronō.xiij. Si ſurrexerit in medio
tui ꝓpheta. aut qui ſomniū ſe vidiſſe
dicat. ⁊ p̄dixerit ſignū. aut portentū. ⁊
euenerit qḋ locutus eſt. ⁊ dixerit tibi.
eamus ⁊ ſequamur deos alienos q̄s
ignoras ⁊ ſeruiam⁹ eis. nō audias ver
ba ꝓphete illius aut ſomniatoris. q̄r
tentat vos dominus deus vt palā fiat
an diligitis eum an non. Quarto ꝓpt̄
pactū expreſſum vel tacitū hominum
cū demonibus initū ⁊ ſocietatē. quali
ter fit in omni ſupſtitiōe. vt dic̄ Aug⁹.
de doctrina xp̄iana. li.ij. que ſocietas
omni vt ibi dicit penit⁹ fugiēda ē xp̄i
ano. Quīto ex deſiderio diaboli. qui
conat cōtinue decipe nos. j. Petri. v.
Aduerſari⁹ veſter diabolus tanq̄ꝫ leo
rugiens circuit querens quē deuoret.
G cui reſiſtite fortes in fide. Dubitat
iterū quibus ex cauſis demones ſciāt
futura interdum. ⁊ vnde tam miros ef
fectus poſſunt cū deus ꝑmittit effice
re. Rn̄detur ſcḋm Aug. li. de natura de
monū. aſſignādo ſententialiter ſepteꝫ
cauſas. non q̄ futura cōtingentia ſci
ant ſed coniecturant ꝓbabiliter. Pri
ma q̄r vigent ſubtilitate naturali pluſ
q̄ꝫ homines. Scḋa. plura ſciūt q̄ꝫ nos
ꝓpter experientiā tēpoꝝ. Tertia ꝓpter
celeritatē motus demon mulat futu
ra predicere pōt que homineꝫ latent.
Quarta. nā potentia cū deus ꝑmittit
poſſunt morbos immittere ⁊ hos pre
dicere. Quinta ꝑ ſigna futura poſſūt
predicere ſubtilius q̄ꝫ medicus viden
do pulſum ⁊ vrinā. Nam ſicut medi
cus videt ꝑ ſigna aliquid in infirmo.
qḋ homo ſimplex n̄ videt. ita demon
qḋ nullus hō naturaliter videt. Se
xta ex ſignis q̄ procedūt ab animo ho
minis coniecturant ea q̄ ſunt vel erūt
in anima aſtutius prudenti viro. Sci
unt em̄ qui inſtinctus eoꝝ ſunt veriſi
militer ſecuturi. Septima. acta ꝓphe
tarū ⁊ ſcripta noſcunt. ex quibus fu
tura predicere poſſunt. Et hec tāgun
tur.xxvj.q.iiij. ſciendum.

Capitulum.x.

Quo ad ꝑmū modū notādū q̄ A
put hēt.xxvj.q.v.epi. Ex cōci
lio acq̄reñ. tales ꝑſone nō trāſ
ferunt a demone localiter ad loca in
quib⁹ ſe dicūt fuiſſe. ſꝫ ipe ſathanas cū
mentē cuiuſq̄ꝫ mulieris cepit. ⁊ hāc ꝑ
infidelitatē ſibi ſbiugauerit. ilico trāſ
format ſe in diuerſaꝝ formaꝝ ſpēs et
mētē quā captiuā tenet in ſomnis de
ludēs. mō ꝑ leta. modo ꝑ triſtia ima
ginarie ſolū deducit non veraciter. Et
cū ſola aīa h̄ patiat infidelis. hec non
in aīo ſꝫ in corpe euenire opinat. Exē
plū refert de vetula quā cuꝫ cōuertere
nō poſſet frater p̄dicator. ad hāc ex cō
dicto venit frater qn̄ in cubella ſe trā
ſiturā dixit v̄ſus dn̄am herodiadē vel
venerē. nā ꝓ̄ūc vetula ſine motu loca
li dormire cepit. ⁊ cum iam ſe ſomni
aret verſus herodiadē vehi. ⁊ manus